Kulturdepartementet

Veileder

Idrettens Basishall

Planlegging, bygging og drift

Balanse
Allsidighet
Styrke
Indre forståelse
Smidighet

Innhold

1 FORORD 5

2 INNLEDNING 7

3 BEHOV OG BRUKERGRUPPER 11

4 HVOR SKAL JEG STARTE? 17

5 IDRETTENS BASISHALL 25

6 UTFORMING OG UTSTYR 29

7 DAGLIG DRIFT 39

8 ETTERORD 43

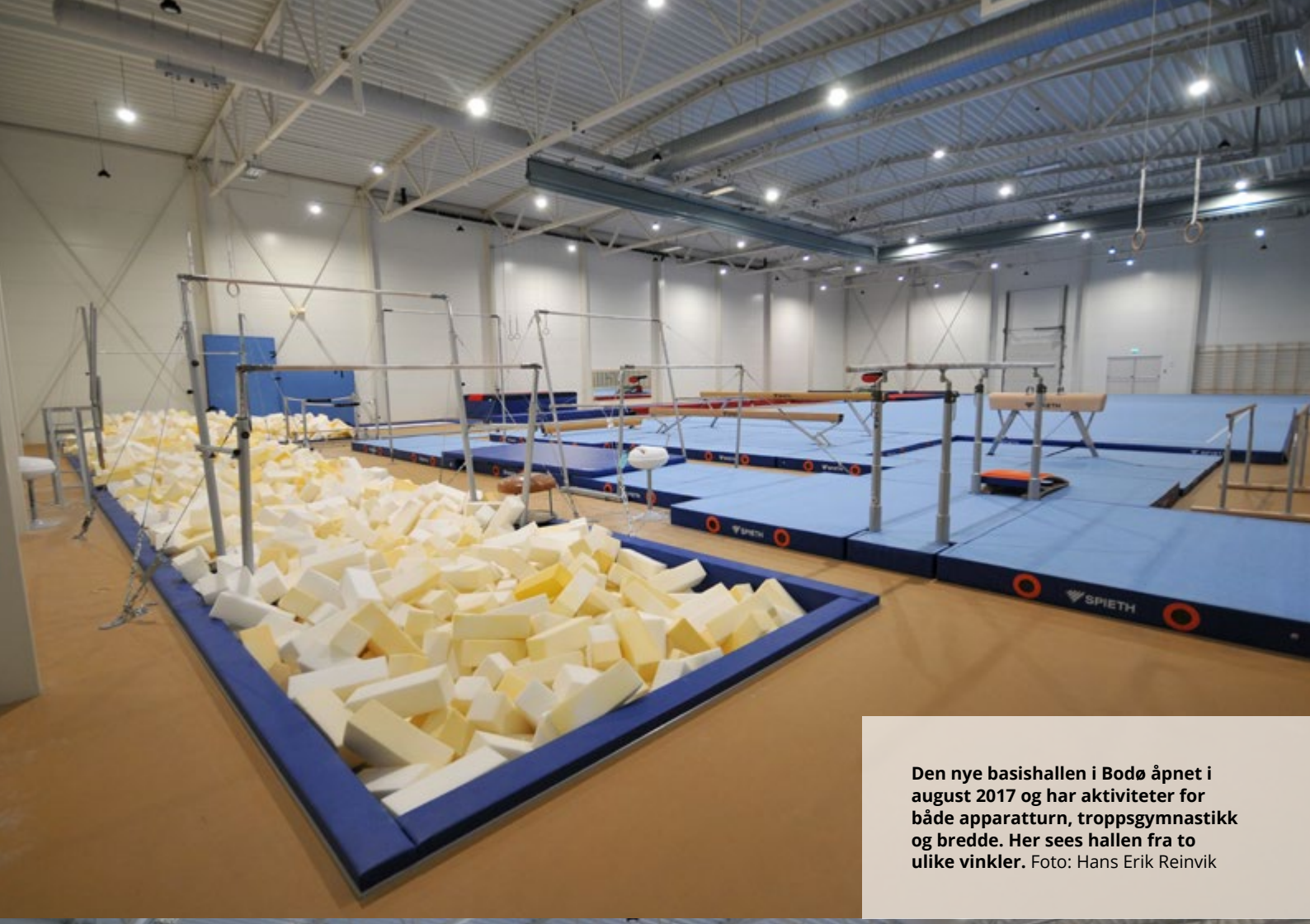

Den nye basishallen i Bodø åpnet i august 2017 og har aktiviteter for både apparatturn, troppsgymnastikk og bredde. Her sees hallen fra to ulike vinkler. Foto: Hans Erik Reinvik

1 Forord

Gymnastikk og turn har opplevd en kraftig vekst de senere år – spesielt blant barn og unge. I flere fylker er gymnastikk og turn den største innendørsidretten. Stadig flere oppfatter gymnastikk og turn som en viktig grunnlagsidrett. Basistrening som gir grunnleggende motoriske ferdigheter er viktig uansett idrett, det være seg håndball, ski, fotball eller friidrett. Basishallen legger til rette for å trene opp disse ferdighetene.

Den sterke veksten gir behov for bygging av nye og attraktive anlegg. Ved å bygge basishaller enten vegg i vegg med eksisterende idrettshaller eller som selvstendige bygg, frigjøres kapasitet i eksisterende idrettshaller. Dette skaper derfor økt kapasitet og en vinn-vinn-situasjon for alle.

Behovet er stort for å spre informasjon og kunnskap om hva en basishall er. En av de viktigste målgrupper for veilederen er offentlige myndigheter. Kommuner og fylkeskommuner er sentrale aktører i de fleste basishallprosjekter. Skolen er i mange tilfeller en viktig bruker og leietaker på dagtid. Nye skolebygg åpner ofte muligheter for nye idrettsbygg, deriblant basishall.

Vi håper at veilederen vil gjøre det enklere for lagene som har planer om å bygge basishall.

Ved å gi gode eksempler for selve utformingen av hallflatene, samt å beskrive viktige steg i prosessen, kan veien til å realisere halldrømmen bli enklere.

Veilederen er ikke uttømmende for alle forhold i prosessen med å realisere basishall, men den gir et overordnet innblikk i momenter som må ivaretas. God kontakt og dialog lokalt står sentralt. Det er de lokale behovene i foreningen(e) som vil være styrende for hvilke aktiviteter som skal tilbys - og som dermed også vil ha betydning for hvordan hallflaten vil se ut. Og ikke minst er tidlig kontakt med kommunen avgjørende for at man starter riktig i tilløpet og lander fjellstøtt den dagen anlegget skal tas i bruk.

Mange har vært involvert i arbeidet med veilederen. Vi vil spesielt takke utstyr- og anleggskomitéen og anleggskonsulenten i Norges Gymnastikk- og Turnforbund. I tillegg vil vi takke de tekniske komiteer for nyttige innspill underveis i arbeidet. Vi håper at denne veilederen vil virke som en motivasjon for å få realisert enda flere basishaller i årene som kommer.

Lykke til med realiseringen av nye basishaller!

Lars Audun Granly
ekspedisjonssjef

Avdeling for sivilsamfunn og idrett
Kulturdepartementet

Kristin Gilbert
president

Norges Gymnastikk- og Turnforbund

NGTF

ACTIVE
SQD

2 Innledning

2.1. Hovedmål for den statlige idrettspolitikken

Siste idrettsmelding, Meld. St. 26 (2011–2012) *Den norske idrettsmodellen*, videreführer tidligere nedfelt visjon for statlig idrettspolitikk: Idrett og fysisk aktivitet for alle.

Kulturdepartementet har gjennom idrettspolitikken ansvar for å legge til rette for idrett og fysisk aktivitet i form av trening eller mosjon på fritiden. På denne bakgrunn utledes følgende overordnede mål for den statlige støtten til idrettsformål:

- Alle skal ha mulighet til å drive idrett og fysisk aktivitet i form av trening og mosjon.
- Den frivillige, medlemsbaserte idretten skal sikres gode rammevilkår for å gi grunnlag for et omfattende og inkluderende aktivitetstilbud. Det legges særlig vekt på å utvikle attraktive tilbud til barn og ungdom.
- Samfunnet skal være godt tilrettelagt for egenorganisert fysisk aktivitet.
- Toppidretten skal styrkes ut fra dens rolle som identitetsskaper og dens bidrag til en positiv prestasjonskultur i det norske samfunn. Toppidrettsutøvere skal derfor gis treningsmuligheter som bidrar til prestasjoner på internasjonalt toppnivå innenfor etisk forsvarlige rammer.

Det presiseres i meldingen at anlegg og tilrettelagte områder er viktige forutsetninger for utøvelse av idrett og fysisk aktivitet, og at statens viktigste virkemiddel fortsatt skal være tilskudd til investeringer i bygging og rehabilitering av idrettsanlegg.

2.2. Spillemiddelordningen

Tilskudd av spillemidler inngår som en del av finansieringen av praktisk talt alle idrettshaller som bygges i Norge. Kulturdepartementets bestemmelser for tilskuddsordningen med vilkår for tilskudd og krav til utforming av anlegg, blir dermed i stor grad førende for hvordan anlegget skal planlegges og bygges.

I departementets publikasjon *Bestemmelser om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet (V-0732 B)* finnes alle bestemmelser for tilskuddsordningen. Publikasjonen revideres hvert år, og finnes på nettstedet www.idrettsanlegg.no. Bestemmelsene inneholder også de generelle reglene for tilskuddsbeløp, og maksimale tilskudd for de store anleggene. For anleggstyper eller størrelser som ikke finnes i bestemmelsene, kan det tas kontakt med departementet for å undersøke mulighetene for tilskudd.

I forbindelse med søknad om spillemidler er følgende punkter viktige:

1. Anlegget må være innarbeidet i en vedtatt kommunal plan som omfatter idrett og fysisk aktivitet.
2. Anlegget skal registreres i anleggsregisteret. Dette blir normalt gjort av kommunen.
3. Eierskap til anlegget, og dermed hvem som skal stå som søker av tilskudd, må avklares. For nærmere informasjon om krav til søker av tilskudd, se bestemmelsene for tilskuddsordningen.
4. Planene for anlegget skal ha idrettsfunksjonell forhåndsgodkjenning før byggestart og før det kan søkes om tilskudd.
5. Eier av anlegget må ha eiendomsrett eller feste/leierett til grunnen der anlegget skal ligge. Rett til bruk av grunn skal dokumenteres, se bestemmelsene.
6. Det må utarbeides et kostnadsoverslag som skal vedlegges søknad om tilskudd.

7. Det må utarbeides en finansieringsplan som viser hvordan planlagte kostnader skal finansieres. Alle poster i finansieringsplanen, med unntak av søknadsbeløpet, skal dokumenteres.

8. Det må utarbeides en plan for drift av anlegget med driftsbudsjett.

2.3. Spesielt om idrettsfunksjonell forhåndsgodkjenning

Det er et vilkår for å kunne søke om tilskudd fra spillemidlene at planene for anlegget har en idrettsfunksjonell forhåndsgodkjenning. Denne godkjenningsprosedyren gjennomføres for å sikre behovsriktige og gode idrettsfunksjonelle anlegg. Samme prosedyre for godkjenning gjelder både nybygg, rehabilitering og ombygging.

Idrettshaller må tilfredsstille de krav som stilles til mål og utforming av arealer for de idretter som det er aktuelt å utøve i anlegget.

Idrettsfunksjonell forhåndsgodkjenning av planer for idrettshaller gjøres av kommunen. Denne godkjenningen skal foreligge før byggearbeidene igangsettes. Dersom arbeidene er igangsatt før godkjenning foreligger, kan godkjenning ikke gis. Godkjenning skal være dokumentert med brev og med godkjenningsstempel på tegninger som viser hva som skal bygges. Idrettsfunksjonell forhåndsgodkjenning har gyldighet i to år fra godkjenningsdato. Dersom byggearbeidene ikke er igangsatt innen to år er godkjenningen ikke lenger gyldig, men det kan søkes om forlengelse. Dersom planene endres skal det søkes om ny godkjenning.

Det kan være hensiktsmessig med en foreløpig gjennomgang av planene på et tidlig stadium, slik at unødvendig detaljprosjektering unngås. Idrettsfunksjonell forhåndsgodkjenning må ikke forveksles med godkjenning av byggesak, men kommunen kan velge å se de to godkjenningene i sammenheng.

For nærmere detaljer om idrettsfunksjonell forhåndsgodkjenning vises det til egen veileder fra Kulturdepartementet *Idrettsfunksjonell forhåndsgodkjenning (V-0985)*.

2.4. Søknad om spillemidler

Søknad om spillemidler sendes inn elektronisk på skjema som finnes på www.anleggsregisteret.no. På samme nettsted finnes veiledning for utfylling av elektronisk søknadsskjema. Søknaden blir automatisk oversendt til kommunen. Frist for innsending av søknad varierer. Fristen blir fastsatt av den enkelte kommune og blir normalt kunngjort i god tid på forhånd.

Søknaden skal vedlegges dokumentasjon som viser at krav i punktene 4–8 i pkt. 2.2 er oppfylt. For øvrig vises det til bestemmelsene for tilskuddsordningen.

GYMNOVA

NOVA

3 Behov og brukergrupper

Hvem er turnerne?

Få idretter er så allsidige som gymnastikk og turn. Barn gjør sine første turnmomenter i sofaen eller i senga ved å rulle forover og bakover og å stå på hodet. Derfra er veien ofte ikke lang til et gymlekparti i den lokale turnforening /-gruppe. De aller fleste (95 %) gutter og jenter går på et såkalt breddeparti der de får prøvd seg i en rekke ulike apparater og utvikler et bredt bevegelsesmønster. Noen fortsetter med en av de fem konkurransegrenene (turn menn, turn kvinner, rytmisk gymnastikk, troppsgymnastikk eller gymnastikkhjul) og andre fortsetter som breddeutøver og er med på oppvisninger og stevner. Alle er turnere. En del slutter med turn og går over til andre idretter, men felles for alle er at man gjennom turntrening i ung alder får en god motorisk plattform som man vil ha glede av i hverdagen, resten av livet.

Mestringsglede!

Innen gymnastikk og turn oppøver man en rekke bevegelsesferdigheter. Det er en allsidig aktivitet hvor god koordinasjon er viktig. Ved progressiv innlæring av grunnleggende turnmomenter vil barn utvikle sine motoriske ferdigheter. Gleden ved å mestre ulike turnelement er stor, og vi mener dette er noe alle barn bør ha muligheten til å oppleve. Basishallen gir muligheten til å oppleve nettopp dette.

Barns motoriske gullalder

Alle barn vil ha nytte av å utvikle en grunnmotorisk plattform i ung alder. Vi lever i en tid hvor stillesitting og inaktivitet er en av våre største utfordringer. Da er det viktigere enn noen gang før at det skapes arenaer for fysisk aktivitet og fellesskap. Kroppsøvingsfaget i skolen er en slik arena. Barns motoriske gullalder er fra 5 til 12 år. Det er i denne alderen barn lettest tilegner seg ferdigheter. Det er derfor viktig at barn i denne alderen får bevege seg i et trygt, utfordrende og variert miljø med et mangfold av bevegelsesmuligheter. Innendørs krever dette et miljø der elevene har mulighet til å utføre alle de grunnleggende bevegelsesferdighetene som å gå, løpe, hinke, hoppe, balansere, rulle, krabbe, klatre, henge, slenge og kaste/fange. Dette er trening som gir kondisjon, muskelstyrke, spenst, bevegelighet, balanse, hurtighet, gode reaksjonsevner og koordinasjon. Turntrening i basishall er optimal trening. Man bruker alle kroppens muskler, uten at det oppfattes som styrketrening. God koordinasjon er viktig i turn, og barn vil utvikle sine ferdigheter når det gjelder dette ved innlæring av turnmomenter. Gleden ved å mestre et turnelement er stor, og er noe alle barn bør få oppleve.

Basisidrett

Gymnastikk og turn er en basisidrett som barn vil nyte godt av å drive i ung alder – uansett hvilken idrett de senere velger å spesialisere seg i. Alle idretter vil ha nytte av at utøverne får utvikle en grunnmotorisk plattform i ung alder. I tillegg er gymnastikk og turn en idrett man kan drive med i alle livets faser, med andre ord en aktivitet som gir livslang mestringsglede.

Variert aktivitet

Regelmessig og variert fysisk aktivitet er nødvendig for normal vekst og utvikling av muskelstyrke og motoriske ferdigheter hos barn og unge.

Det vi trenger framover er tilrettelegging av stadig flere arenaer for fysisk aktivitet, og i den sammenheng ønsker gymnastikk- og turnforbundet å fokusere på bygging av basishaller tilpasset lokale forhold. Vi mener det er viktig at slik planlegging skjer i samhandling mellom barnehage, SFO, skole og turnforening. Det er også viktig at personell som jobber i barnehager og skoler innehar kompetanse innen idrett og fysisk aktivitet slik at basishallens potensial kan nyttes fullt ut.

Brukergrupper

1 Turnforeningen /- gruppen:

Alle landets turnforeninger har som målsetting å tilby god og allsidig trening i lokalmiljøet. Ofte er disse aktivitetene spredt i flere gymnastikksaler og haller, noe som krever mye utstyr, lagerplass og tid til å rigge utstyret opp og ned. Det bør være et mål å samle aktivitetene på ett sted og sørge for optimale treningsforhold for alle.

Blide barn i aksjon i Rytmisk Gymnastikk! «Se hva vi kan».
Foto: Vibeke Trøa

2 Breddeidrett for barn, ungdom og voksne:

Idrettens Basishall kan være den naturlige arenaen for organisert idrettsaktivitet for barn, ungdom og voksne som også driver fysisk aktivitet på et lavt/moderat nivå. Treningskonsepter som for eksempel «Idrettens grunnstige» som er utviklet av Norges Gymnastikk- og Turnforbund (NGTF), er et utmerket verktøy for slike aktiviteter, se www.gymogturn.no Breddeidretten kan også danne grunnlag for å finne og utvikle talenter som senere satser stort og lykkes i sin idrett. Norges Idrettsforbund har et idrettspolitisk dokument der også mosjon for voksne er et sentralt område. Basishallen vil også være et naturlig sted å starte såkalt «foreningsfitness» (treningssentervirksomhet) fordi det her finnes utstyr og varierte treningsmuligheter. Dette må imidlertid undersøkes nærmere, da det kan oppstå strid med vilkårene for spillemiddelfinansieringen og eventuelt statsstøtteregelverket.

GymX: Voksne har også stor glede av å trene i basishall.
Foto: Gema Casado

3 Barnehager / SFO / skoler:

Norsk idrett har lenge satt søkelyset på økende inaktivitet og for lite og for dårlig fysisk aktivitet i dagens skole og i samfunnet generelt. Ifølge Tove Brita Eriksen, førstelektor og dosent ved Høgskolen i Oslo og Akershus, vil mer fysisk aktivitet i skolehverdagen fungere som en ideell motvekt til det moderne samfunnet, hvor vi sitter mer og er mindre i bevegelse. Dette er en av samfunnets viktigste oppgaver i dag. Se *https://helsedirektoratet.no/publikasjoner/fysisk-aktivitet-blant-barn-og-ungdom-resultater-fra-en-kartlegging-av-9-og-15-aringer-i-20052006*

4 *NGTF har utarbeidet en rapport*

med ulike tiltak for å tenke kvalitet i kroppsøvingsfaget ved å ha fokus på turn og basistrening. Kjernen i faget og fagets egenart har stått i sentrum. NGTF har også gjennomført egne tiltak med turn og trampett i skolen, med tanke på fysisk utfoldelse i et basis-/ turnperspektiv. Se også www.gymogturn.no/turniskolen. For å utvikle barns motorikk, som en naturlig del av barnas hverdag, mener vi at det bør legges inn gymnastikk- og turnaktiviteter i deres aktivitetstilbud. Ut i fra dette aspektet ser vi at brukergruppene som vil ha nytte av trening i Idrettens Basishall er mange og favner alle idretter samt befolkningen generelt. Med Idrettens Basishall vil gymnastikk- og turnaktiviteter bli en naturlig del av barns motoriske utvikling fra barnehagen av og dermed senere bli en naturlig del av kroppsøvingsfaget og bidra til å motvirke den økende inaktiviteten i befolkningen.

5 Personer med nedsatt funksjonsevne - parautøvere:
Idrettens basishall egner seg for tilrettelegging av aktivitet for både barn og voksne med nedsatt funksjonsevne. Med sitt myke frittståendegulv, småapparater og skumapparater vil trening/ aktivitet med denne brukergruppen kunne foregå i trygge omgivelser. Dette reduserer faren for skader. Rehabilitering av fysiske skader vil også kunne utføres bedre.

Stabekk turnforening har en egen gruppe med parautøvere som stortrives i hallen! Foto: Eirin Martina Bonnevier Berg

6 Egenorganisert fysisk aktivitet for ungdom:
Mange ungdommer faller i dag utenfor de organiserte aktiviteter som finnes fordi de ikke ønsker å delta i ballspill eller en konkurranserettet og voksenstyrt aktivitet som ofte innebærer spesialisering. I idrettens basishall kan barn og ungdom boltre seg fritt i alle apparatene og utvikle seg motorisk uten organisert styring av aktiviteter, men kun med overoppsyn av utdannet trener i forhold til sikkerhet og riktig bruk av utstyret. Nye idretter som tricking og parkour egner seg svært bra å utøve i en basishall.

Salto med skru! Troppsgymnastikk er en stadig mer populær aktivitet innenfor gymnastikk og turn.
Foto: Tron Lunde

7 Toppidrett:
Olympiatoppen har samlet treningsmetodikk fra mange idretter og har i mange år hatt suksess med bruk av «den norske modellen» for trening av toppidrettsutøvere mot store mesterskap. Den norske modellen vektlegger kompetanseutveksling mellom flere idretter i et tverrfaglig miljø. Parallelt med utviklingen av den norske modellen har det også blitt stadig mer vektlagt trening av grunnleggende ferdigheter i basishall. Dette for å forebygge skader og å lykkes i kampen om medaljene. Mange av disse topputøverne har fortalt media om sine positive opplevelser i basishallen.

Friidrett, skihopp, freestyle, roing, bryting, alpint, håndball og fotball er eksempler på idretter som har utøvere som jevnlig trener i basishall.

Norges beste turner de siste årene - Stian Skjerahaug - i aksjon i skranke under VM. Foto: Christian Thomassen

Reebok
GYMNOVA

4 Hvor skal jeg starte?

Bygging av nye skoler er ofte en god inngangsport for å få bygd Idrettens Basishall. Basishaller egner seg godt for kroppsøving og det kan bli en «vinn-vinn» situasjon for skole og idrett. I andre tilfeller er noen allerede i gang med å planlegge en større idrettshall eller idrettspark før det blir aktuelt å inkludere en basishall. Det er også tilfeller der det finnes et bygg i lokalmiljøet som egner seg å bygge om til basishall. Uansett er det viktig å se på lokale behov og gjerne samarbeide med andre idretter for å få gjennomført prosjektet.

Fra idé til ferdig hall.

Nedenfor har vi listet opp viktige temaer og milepæler i en prosess for realisering av basishall. Det er tre hovedfaser; Planfase, byggefase og driftsfase. Forutsetningen i oppsettet under er at kommunen står som byggherre, selv om det i en del tilfeller er foreningen / laget som står som byggherre.

Utgangspunktet er at foreningen har en visjon om at klubben trenger en basishall og at det er vilje til å bruke mye tid på å få dette til. Det er mange detaljer som skal på plass og det er derfor viktig å være flere om jobben.

Følgende punkter gir en pekepinn på hva som må til for å få idéen til å bli virkelighet;

1. Hvor skal vi starte?
   Snakk med andre entusiaster. Ta kontakt med idrettsråd og kommunen.

2. Opprett en plankomite. En gruppe med erfaring innen mange områder og med et godt kontaktnett.

3. Lag en god presentasjon.
   Prosjektet må kort beskrives med alle vesentlige fakta og tall; ideen om hva man vil planlegge – størrelse – hvem skal bruke anlegget – skisse av anlegget – kostnadsbudsjett. Målet er å få ideen godkjent for spillemidler og inn på prioriteringslista i kommunen.

4. Hvordan skal ideen finansieres og hvordan skal hallen driftes? Ta kontakt med idrettsråd og idrettsfaglige personer i kommunen og fylkeskommunen om: søknad om spillemidler – kommunale og fylkeskommunale tilskudd – legater/sponsorer – private aksjebrev – lånefinansiering.

5. Opprett byggekomité.
   Her er det behov for kompetanse innen byggesak og gjennomføring av en byggesak.

6. Velge leverandører.
   Innhente tilbud på hall, tomtearbeider og turnutstyr.

7. Utarbeide arbeidstegninger for hele anlegget. Fordel å gjøre dette i samarbeid med leverandørene.

8. Gjennomføring av byggeprosjektet.

9. HALLEN ER FERDIG!! Åpningsfest med helskru og med et nedslag der man lander fjellstøtt!

10. Drifting av ny basishall.
    Avklare med kommunen om hvem som gjør hva. Dette må formaliseres i skriftlige avtaler. Utdanning av trenere.

Behov

I starten av prosessen bør man kartlegge behovet ved å stille følgende spørsmål:

- Hvorfor skal det bygges og for hvem?
- Hva skal bygges og hvor?
- Hvordan utforme anlegget i forhold til behov?
- Hvilke samarbeidspartnere finnes?
- Hvilke økonomiske rammer foreligger?

Anleggets plass i kommunal plan

Kommunene driver en systematisk planlegging som omfatter den totale samfunnsutviklingen innenfor eget geografisk område. Dette omfatter også utvikling innenfor det som gjelder tilrettelegging for idrett og andre muligheter for fysisk aktivitet. Det er ingen fast mal for planlegging innenfor dette området, men de fleste kommuner har en delplan eller sektorplan som omfatter idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv. Planlagte anlegg hører naturlig hjemme i denne planen. Kommunen skal utarbeide slike planer i samråd med aktuelle brukergrupper. Idrettsrådet er en sentral part i dette arbeidet på vegne av idrettsorganisasjonene. I forbindelse med søknad om tilskudd av spillemidlene er det et vilkår at anlegget er innarbeidet i en vedtatt, kommunal plan. Ta kontakt med idrettsrådet og kommunen på tidlig tidspunkt i planprosessen.

Eierforhold

Ofte kan det bli diskusjon om hvem som skal være utbygger og eier av et anlegg: kommunen, et idrettslag eller kanskje også et aksjeselskap.

Ved valg av hvem som skal være utbygger og eier av et anlegg, må man merke seg følgende:

- Dersom man skal søke om spillemidler, gjelder at først og fremst kommunen og idrettslag som er medlem av Norges idrettsforbund kan søke. Dersom man velger et aksjeselskap som utbygger og eier, må aksjeselskapets vedtekter være godkjent av Kulturdepartementet, som blant annet vil kreve at mer enn 50 % av aksjene til enhver tid er eiet av kommune, idrettslag eller annen enhet som er spillemiddelsøknadsberettiget, og at eventuelt overskudd skal gå til aksjeselskapets idrettsformål og ikke til utbytte til aksjonærene. Også enkelte andre enheter kan søke om spillemidler. Krav til søker følger av Kulturdepartementets til enhver tid gjeldende *Bestemmelser om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet* (V-0732).
- Lov og forskrift om offentlige anskaffelser kommer, eller kan komme, til anvendelse avhengig av hvem som bygger. For kommuner gjelder lov og forskrift uten unntak. For idrettslag og aksjeselskap finner lov og forskift anvendelse, dersom det offentlige yter direkte tilskudd på mer enn 50 % av bygge- og anleggskontrakter med en anslått verdi som er lik eller overstiger 6,3 millioner kroner ekskl. mva, eller tjenestekontrakter med tilknytning til en bygge- og anleggskontrakt med en anslått verdi som er lik eller overstiger 1,75 millioner kroner ekskl. mva. Dersom anleggsbygging omfattes av lov og forskrift, medfører det at man i hele byggeprosessen må følge loven og forskriftene og foreta valg av leverandører i åpne anbudskonkurranser. Her vises til DOFFIN (database for offentlige innkjøp); www.doffin.no
- Uansett hvem som er utbygger og skal eie, må man tenke gjennom og tilrettelegge for kompensasjon av moms. For kommunen gjelder lov om kompensasjon av merverdiavgift for kommuner. For idrettslag gjelder Kulturdepartementets til enhver tid gjeldende *Bestemmelser om kompensasjon av merverdiavgift ved bygging av idrettsanlegg.* For aksjeselskap kan gjelde både lov om merverdiavgift og nevnte bestemmelser.

I meget sjeldne tilfeller kan det være private foretak som bestemmer seg for bygging av idrettsanlegg. Da kan idrettslaget tilby sin faglige ekspertise for hvordan utforming av et anlegg bør være for å oppnå en optimal bruk.

Opprette en plankomité

Det er naturlig å tidlig nedsette en plankomité. Komiteen kan bestå av representanter fra byggherren, initiativtakere, turngruppen, kommunens idrettskontor og andre interessegrupper. I denne fasen bør alle sider ved planlegging og drift vurderes.

Plankomiteen bør innledningsvis:

- Få et mandat gjennom et vedtak i klubbens styre. Best er et årsmøtevedtak med mandat. Et mandat kan gjerne inneholde tema som:
  - » medlemmer i komiteen
  - » hvem rapporterer man til?
  - » hvilket ansvar har man?

En plankomité kan ikke ha økonomisk beslutningsansvar på vegne av klubben, det er det kun styret som har.

- Opprette kontakt med idrettsrådet og kommunen med gjensidig informasjon om hvilke planer man har og få nyttig informasjon om hvordan man skal gå videre. Tema kan være bl.a.
  - » avklare behov for utarbeidelse av reguleringsplan
  - » andre relevante planer i kommunen/regionen
  - » krav til universell utforming
  - » belyse kombinasjonsmuligheter med annen offentlig virksomhet som f. eks. barnehage, fritidsklubb, andre idretter/idrettslag
  - » krav til parkeringsdekning
  - » synspunkter på hvem som skal eie og bygge anlegget
  - » hvordan ser man for seg opplegg for drift av anlegget
- Sjekke ut muligheter for samarbeid med andre klubber/særforbund.
- Sjekke ut muligheter for interkommunalt samarbeid. Dette vil kunne utløse ekstra spillemidler.
- Fins det anleggsplaner hos idrettsråd og/eller i kommune som er relevant for vår sak?
- Sette seg inn i relevante publikasjoner om idrettsanlegg utgitt av Kulturdepartementet. Disse finnes elektronisk på: www.idrettsanlegg.no

Lage en god presentasjon

Plankomiteens videre oppgave er å få utarbeidet en god presentasjon gjennom et forprosjekt.

Moment som et forprosjekt bør inneholde: beskrive grunnlag som et resultat av avsnittet over.

- behovsanalyse mht. dagens tilbud, befolkningsvekst og utvikling av turnidretten.
- vurdere om anlegget skal være en konkurransearena eller tilrettelegges kun for treningsaktivitet
- behov for tilskuerplasser?

- vurdere om det fins eksisterende lokaliteter i nærområdet som kan ombygges?
- vurdere mulige kombinasjonsmuligheter med andre offentlige eller private aktører, bl.a. med tanke på aktuelle aktiviteter på dagtid.
- vurdere behov for kafeteria, kiosk, møte- eller klasserom.
- forslag til romprogram, bl.a.:
  - » størrelse på aktivitetsflate
  - » apparatplan
  - » inngangsparti
  - » garderobe
  - » tribune
  - » vaktrom
  - » lagerrom
  - » kontor
  - » møterom/sosiale rom
- beskrivelse av adkomst som omfatter bl.a.:
  - » avkjørsel fra hovedveg
  - » parkering
  - » sykkelparkering
  - » tilknytning til kollektivtilbud
  - » tilknytning gang/sykkel-system

Andre relevante tema kan være:

- vurdere bemanningsbehov.
- kobling mot andre lokale turnforeninger. Muligheter for samarbeid?
- kurs og opplæring av trenere.
- åpningstider.

Idrettsfunksjonell forhåndsgodkjenning

Det er en forutsetning for å kunne søke om spillemidler at planene for anlegget har fått en idrettsfunksjonell forhåndsgodkjenning. Det vil si at kommunen eller departementet har gjennomgått de tekniske planene for anlegget og etter dette gitt sin uttalelse/godkjenning i et eget brev (godkjenningsbrev), samt at tegningene har fått et godkjenningsstempel. Dette brevet, sammen med de stemplede tegningene, skal vedlegges søknaden om spillemidler. Kulturdepartementet har bemyndiget kommunene til å foreta idrettsfunksjonell forhåndsgodkjenning av planer for ordinære anlegg, herunder basishaller.

Forhåndsgodkjenning skal gjennomføres for å sikre behovsriktige og gode idrettsfunksjonelle løsninger slik at anleggene oppfyller de krav som idretten setter til sine anlegg, for eksempel størrelser og sikkerhetssoner. Dette for å sikre gode funksjonelle idrettsanlegg. Forhåndsgodkjenning må ikke forveksles med den saksbehandlingen som foregår i kommunens byggesaksavdeling eller tilsvarende i forbindelse med behandling av byggesaken.

Idrettsfunksjonell forhåndsgodkjenning skal være gitt før byggearbeidene startes. Hvis man har igangsatt byggearbeidene, og søker om idrettsfunksjonell forhåndsgodkjenning etter dette, gis det ikke godkjenning. Uten idrettsfunksjonell forhåndsgodkjenning vil man få avslag på spillemiddelsøknaden og vil miste sjansen til å få tildelt spillemidler fra ordningen.

Dersom det ikke er medlemmer i plankomiteen som kan utarbeide relevant plandokumentasjon, anbefales at man tilknytter seg ekstern rådgiverkompetanse.

Hvordan skal ideen finansieres?

Som beslutningsgrunnlag må utarbeides et enkelt kostnadsoverslag og en foreløpig plan for finansiering. Og videre plan og budsjett for drift og vedlikehold av anlegget.

Investeringskostnad

I skjemaet under er det satt opp et forslag til oppsett for beregning av *budsjettkostnad* for et prosjekt. Det er viktig å være bevisst hvilken kostnadsbærer man snakker om, når man får et tilbud fra en entreprenør, og hvilke kostnader som kan komme i tillegg.

Konto	Kostnadselement	Mengde		Enhets-pris	Sum, mill.kr.	Merknad
1	**Utendørs**					
	Utgraving/sprengning					
	Oppfylling					
	Trafikkareal					
	Gartnerarbeider					
	VA-tilknytning					
	El og kabler					
2	**Bygg/huskostnad**					
	Grunnarbeider					
	Bygg					
	EL, ventilasjon, VA-ledninger					
3	**Inventar/utstyr**					
4	Eventuelle rekkefølgekrav i henhold til reguleringsplan					
5	Diverse, tilslutninger					3-5% av 1+2+3+4
6	Forberedende og generelle arbeider. Tilrigging.					5-10 % av 5
7	**Entreprisekostnad**					
8	Generelle kostnader					
9	Honorar, adm., egne timer, gebyrer innhenting og kontrahering av entreprenør					Erfaringsmessig 10-20% av 7
10	**Byggekostnad**					
11	Spesielle kostnader					
12	Finansieringskostnader					
13	Merverdiavgift					
14	**Basiskostnad**					
15	Forventede tillegg (inkl. mva.)					10-20 % av prosjektkostnad (P50)
16	**Prosjektkostnad (P50)**					
17	Usikkerhetsavsetning (inkl. mva.)					Erfaringsmessig 5 % av prosjektkostnad
18	**Kostnadsramme**					
19	Prisregulering (inkl. mva.)					1-2 % pa av 18
20	**Kostnadsramme inkl. prisregulering (P85)**					
Merknader	I tillegg kommer utgifter til erverv av tomt					
	Det bør tas forbehold om kostnader som følge av eventuelle ytterligere (rekkefølge-) krav som kan bli vedtatt i forbindelse med en politisk sak					

Hva er et rekkefølgekrav?

En utbygging kan skape behov for ny teknisk infrastruktur som må være på plass før for eksempel idrettsanlegget kan tas i bruk. Dette er krav som defineres i reguleringsplanens bestemmelser. Eksempler er veg/adkomst, utbedring av gang-/sykkelveg, utbedring av vegkryss.

Finansiering

Uansett om utbygger er kommunen, idrettslag eller aksjeselskap (med vedtekter godkjent av Kulturdepartementet), er det mulighet for å søke om tilskudd fra spillemidlene.

Tilskudd til bygging og rehabilitering av idrettsanlegg skal bidra til en infrastruktur som gir befolkningen mulighet til å drive både egenorganisert aktivitet og aktivitet i regi av den frivillige medlemsbaserte idretten. Spillemiddelordningen for idrettsformål følger årlig fastsatt utgave av *Bestemmelser om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet* (V-0732).

Når det gjelder kompensasjon av merverdiavgift (moms), se under punktet om eierforhold på side 18.

Hva dersom laget selv er ansvarlig utbygger?

Dersom idrettslaget bygger anlegget selv, kan det forventes at kommunen yter:

- Gratis tomt
- Dekker reguleringskostnader
- Dekker rekkefølgekrav /byggeklar tomt
- Yter et investeringstilskudd. Dersom kommunen ikke står som ansvarlig utbygger og har overlatt ansvaret til et idrettslag eller et ideelt selskap, kan man søke kommunen om direkte tilskudd til anlegget som skal bygges. Eksempelvis gir Trondheim kommune et engangstilskudd for bygging av idrettsanlegg på i underkant av 20 millioner kroner (2017). Dette forutsetter bl.a. at anlegget bygges i tilknytning til en skole og at skolen kan benytte anlegget vederlagsfritt i skoletida. Her må nyanseres når også utstyr i hallen skal omfattes; da bør det i tillegg ytes et visst bidrag til vedlikehold og fornying av utstyret.
- Kommunal garanti. Kommuner og fylkeskommuner kan stille økonomisk garanti for lån som idrettslag må ta opp for bygging av idrettsanlegg. I forbindelse med tilskudd fra spillemidlene til idrettslag kreves kommunal garanti for krav om tilbakebetaling av spillemidlene ved idrettslagets mislighold av vilkårene for tildeling, f.eks. ved konkurs.

Og videre bør laget vurdere følgende muligheter for finansiering;

- *Kompensasjon av merverdiavgift (for idrettslag og dels aksjeselskaper)* Det er Lotteri- og stiftelsestilsynet som forvalter kompensasjonsordningen på grunnlag av Kulturdepartementets til enhver tid gjeldende bestemmelser om kompensasojn av merverdi-avgift ved bygging av idrettsanlegg. Ordningen gjelder idrettsanlegg der byggearbeidene er igangsatt etter 1. januar 2010. Den omfatter alle som oppfyller vilkårene for å motta spillemidler gjennom Kulturdepartementets tilskuddsordninger for bygging (inkludert rehabilitering) av idrettsanlegg, med unntak av kommuner/fylkeskommuner og kommunale foretak. Det kan søkes om kompensasjon av merverdiavgift knyttet til anleggselementer som er berettiget tilskudd fra spillemidlene. Spillemiddelsøknaden må være i formell orden før søknad om kompensasjon kan innvilges. Det er ikke et krav at det er tildelt spillemidler for å kunne søke om kompensasjon av merverdiavgift. Regnskapsskjema og revisorrapport skal inngå som vedlegg til søknad om merverdiavgift. Se også nettsidene til Lotteri- og stiftelsestilsynet www.lottstift.no vedrørende ordningen.
- *Legater/stiftelser*
  Årlig utgis Legathåndboka. Her kan du få vite mer om godt over 2 300 stipend, legat, fond og andre støtteordninger. Selv om mange tilgodeser særlig ungdom i utdanningssituasjon, kan det være noen i din hjemkommune/ditt hjemfylke som kan være aktuell å søke på for utvikling i et idrettslag som også kan tilgodese anlegg. Legathåndboka kan du finne på følgende nettside: www.legathandboken.no og www.tilskuddsportalen.no

- *Sponsorer/støttespillere*
  Ulike bedrifter bidrar med støtte til idrettslige tiltak. Vår argumentasjon for å oppnå støtte kan være:
  - » Støtte opp om det frivillige arbeidet i kommunen.
  - » Idretten når mange gjennom sin aktivitet.
  - » Ofte er det tilrettelegging av aktivitet for barn og unge
  - » Gjennom støtte kan man ta samfunnsansvar og støtte bredden i et lokalt engasjement som kan bidra til vekst og utvikling i regionen og økt bolyst
  - » Idretten kan gi mulighet for langsiktig samarbeid.

Før man tar kontakt med sponsorer, er det et par ting man må avklare;

- Hvem har rettigheter til reklame på det framtidige anlegget?
- Hvilke gjenytelser laget kan bidra med overfor den aktuelle bedriften. Dette kan bl.a. være i forbindelse med:
  - » Navn på anlegget
  - » Reklame inn- og utvendig
  - » Draktreklame
  - » Stille opp for bedriften ved ulike arrangement; ofte kan det være oppvisninger i forbindelse med arrangement i regi av bedriften
  - » Utførelse av enkle (dugnads-)jobber for bedriften
- *Egenkapital i klubben*
- *Reklame*
  Med bakgrunn i ovennevnte data kan det nå settes opp en plan for både investering og finansiering.
  Ideen om et anlegg må nå markedsføres i idrettsråd og kommune slik at man etter hvert kommer inn på prioriteringslisten og at det gjøres nødvendige budsjettvedtak for kommunal deltakelse i finansieringen. Viktig her er påvirkning også overfor politiske besluttende råd og komiteer.
  Videre er det viktig å følge opp slik at vedtak blir fattet og videre fulgt opp fra kommuneadministrasjonens side.

5 Idrettens basishall

5.1. Definisjon

Idrettens basishall defineres som en treningshall for turn med permanent oppmontert utstyr.

Stadig flere basishaller bygges. De har et stort utvalg av matter og skumapparater, samt nedfelt trampoline og grop fylt med fast eller løs skumgummi. Dette gjør at hallene blir et meget bra treningssted for turn og basistrening for mange idretter / aktiviteter.

5.2. Størrelser

Basishallene er primært tenkt som tilbygg («vegg i vegg») til eksisterende eller nye idrettshaller, men kan også bygges som en selvstendig enhet med garderober. Størrelsen på en basishall vil være fra 500 kvadratmeter (25 x 20 meter) og oppover. Basishallen er godkjent av Kulturdepartementet og er spillemiddelberettiget med tilskudd i størrelsesorden inntil 1/3 av godkjent kostnad.

For lag som planlegger basishall er det selvsagt en stor fordel å vite at dersom man tilfredsstiller kravene til størrelser samt utforming av aktivitetsflate, så er man sikret spillemidler.

Basishallen er beskrevet i 3 størrelser*:

- Liten (basishall 1): 25 x 20 meter, takhøyde 7 meter**
- Mellomstor (basishall 2): 25 x 30 meter, takhøyde 7 meter
- Turnhall: 25 x 45 meter, takhøyde 7 meter

Det kan gis tillegg i spillemidlene for haller med takhøyde 9 m.

I tillegg kan det gis spillemidler til følgende tilleggsarealer:

- Garderober hvis hallen ikke er tilknyttet garderober i et større anlegg, min 70 m² pr. sett, takhøyde min. 2,5 m)
- Klubblokaler (kontor, møterom, lager for klubbdrift)
- Sosialt rom (min. 100 m²)
- Aktivitetssal (min. 150 m², min takhøyde 4m)
- Styrketreningsrom (min. 60 m², min. takhøyde 3,5 m)

For tilskuddssatser og nærmere krav til størrelser og høyder se *Bestemmelser om tilskudd til anlegg for idrett og fysisk aktivitet (V-0732)* som kommer i revidert utgave i midten av juni hvert år.

* Lengde og bredde på hallen kan endres etter lokale forhold, men størrelsen er oppgitt for å kunne gradere tilskuddsbeløpet.

** 7 m. er standard høyde, men Rytmisk Gymnastikk krever en takhøyde på 9 meter.

5.3. Føringer og krav til idrettens basishall

Plassering

Som tidligere nevnt er det flere basishaller som bygges vegg i vegg med eksisterende idrettsanlegg (f.eks. i forlengelsen av en idrettshall på 25 x 45 meter). Det er da vanlig å ha en hev/senk vegg mellom idrettshallen og basishallen. Basishallen er da ofte en ren treningshall, og ved oppvisninger og konkurranser trekker man apparatene inn i idrettshallen der det er tribune. Dette forutsetter at det også er gulvfester til apparater i idrettshallen (totalt 14 festepunkter). Dette er en kostnadseffektiv løsning og kvadratmeterprisen ved å bygge på en basishall i forlengelsen av idrettshallen blir lav. Spesielt gjelder dette dersom man kan benytte garderobeanlegget i idrettshallen. Dersom man velger en av de to minste variantene (25 x 20 m eller 25 x 30 m) er det viktig å være klar over at krav til tilløpslengde til hopp/trampett og tumblingbane krever en lengde på hallen som gjør at tilløpet må starte i idrettshallen. Det er verdt å merke seg at tilløpsbaner og landing i grop krever en total lengde på ca. 40 meter for tumbling og ca. 35 meter for hopp og trampett.

Standard høyde på basishall er – i likhet med idrettshall – 7 meter. Dersom Rytmisk Gymnastikk er en av aktivitetene som skal utøves i basishallen, er kravet til takhøyde 9 meter.

Basishaller kan også bygges som selvstendige bygg og da er det naturlig at garderober, servicerom, aktivitetssal, sosialt rom og lager inngår i bygget.

Basishallen I Harestua Arena er en liten basishall på ca. 500 m². Den ble bygd som en del av idrettsparken som åpnet i 2016. Foto: Stig Atle Bakke/Idrett & Anlegg

Opprette byggekomité

Byggekomiteen skal avløse plankomiteen. Plankomiteen kan fortsette som byggekomité, supplert med bygningskyndig fagkompetanse. Det er viktig at idretten er representert også i byggekomitéen. I denne fasen får prosjektet sin endelige utforming. Alle funksjons- og ytelseskrav, som kvantitative eller kvalitative egenskaper og andre tema skal være entydig formulert. Dette gir grunnlag for detaljerte tegninger og beskrivelser som ligger til grunn for bl.a. anbud og senere byggemeldinger.

Oppgaver for byggekomiteen:

- Kvalitetssikre grunnlagsdata.
- Opprette en organisasjonsplan.
- Avklare behov for egen byggeleder alt etter hvilken entrepriseform man velger:
  - » Delt entreprise vil si å innhente tilbud fra ulike entreprenører for ulike fagområder og selv ha ansvar for koordinering.
  - » Totalentreprise vil si å innhente tilbud fra én leverandør for et komplett anlegg, såkalt nøkkelferdig anlegg.

Velge leverandører

Lov og forskift om offentlige anskaffelser kommer til anvendelse (jf. kap. 4. om eierforhold og anskaffelser) uten unntak for kommuner. For idrettslag og aksjeselskap gjelder dette bare for anskaffelser som er finansiert av offentlige tilskudd med mer enn 50 %, jf. pkt. 6.1. Offentlige tilskudd er f.eks. særlig kommunalt tilskudd og spillemidler. Lovverket er komplisert, og det må vurderes nøye om det får anvendelse, og hvilke virkninger anvendelsen får.

Arbeidsoppgavene omfatter bl.a.

- Innhente tilbud fra aktuelle leverandører.
- Velge leverandører.
- Revidere budsjett og justere eventuelt finansieringsplanen.

Utarbeide arbeidstegninger for hele anlegget

Gjerne i samråd med leverandør(er) må nå endelige tegninger og dokumentasjon utarbeides som grunnlag for innsending av søknader om idrettsfunksjonell forhåndsgodkjennning.

Gjennomføring av byggeprosjektet

Byggearbeidene starter.

Nå er det viktig å:

- følge opp de enkelte leveransene i forhold til tekniske spesifikasjoner og planlagt framdrift
- overvåking av prosjektets framdrift og økonomi
- følge opp budsjett, finansiering og løpende kapitalbehov
- overtakelse og garanti
- påse at HMS etterstrebes i alle faser av utbyggingen
- utarbeidelse av nødvendige forvaltning-, drift- og vedlikeholdsplaner

Åpningsfest med helskru og landing der man «lander fjellstøtt»!

Nå står anlegget ferdig til bruk. Det har vært en lang, men forhåpentligvis lærerik prosess for de som har deltatt. Nå er det opp til laget å fylle anlegget med aktivitet.

Overgangen er viktig å markere og gi ros til de som fortjener det!

Basishallen til Nordstrand Turnforening – Leirskallen Turnhall – ble åpnet i desember 2015. Dette er en stor basishall med utstyr for både apparatturn, troppsgymnastikk og bredde. Foto: Bjørn Erik Bjerk

6 Utforming og utstyr

Ulike typer groper

Landingsgroper i ulike størrelser inngår i de aller fleste basishaller. Det er snakk om betonggroper i vanntett utførelse. Landingsgroper er ofte det første som blir støpt ved bygging av et nytt anlegg, og det er derfor svært viktig at lengde, bredde og dybde på landingsgropene er avklart med aktuell leverandør før dette arbeidet utføres. Når det gjelder groper som er i tilknytning til en tilløpsbane (hopp, trampett, tumbling etc.) er vanlig størrelse på en grop 4 x 6 m eller 6 x 6 m (avhengig av om det skal være én eller to tilløpsbaner). Gropen må være minimum 6 meter lang i forhold til retningen det skal turnes i.

Dybde (varierende fra 1,20 m til 2,50 m), bredde og lengde varierer, avhengig av leverandør og type grop. Det er følgende hovedtyper av landingsgroper (valgt løsning avhenger av hvilke aktiviteter foreningen tilbyr, samt vurderinger rundt sikkerhet og brukervennlighet):

- Åpen grop med kubeklosser (benyttes ofte under ringer, svingstang og dameskranke)
- Lukket grop med supersoft dynematte
- Lukket grop med heve/senke mekanisme (benyttes bl.a. til tumbling og trampett)
- Grop under nedsenket trampoline
- Grop under nedsenket trampolinebane

Dybden er å regne fra topp ferdig sportsgulv/ belegg til betongbunn i grop. Leverandører opererer med ulik dybde på gropene.

Oppbygning av kubegrop: Ut fra valgt leverandør er det ulike løsninger når det gjelder skumplater, bunnduk og eventuell oppheng i trampolinefjærer samt side- og kantpolstringer. Skumkuber fylles i gropen. Skumkubene kan leveres både med og uten trekk.

Eksempler på åpen grop med kubeklosser sees til høyre i bildet. Bak trampetten sees en lukket grop med heve/ senke mekanisme. Foto: Bjørn Erik Bjerk

Utstyr

Utstyret i de ulike basishallene kan variere, men det må være permanent oppmonterte apparater. I tillegg kan de inneholde ulike former for skumapparater og en nedfelt grop fylt med fast eller løs skumgummi.

Turnutstyr som skal brukes i konkurransesammenheng må være klassifisert som «FIG godkjente» og etter FIG sin gjeldende «Apparatus Norms».

For dette utstyret kan ikke «kopier» av godkjent utstyr aksepteres. På diverse hjelpe- og sikkerhetsutstyr kreves ikke spesifikk godkjenning, men det presiseres at det kreves robusthet og god kvalitet.

Konkurranseapparatene svingstang, ringer og dameskranke, skal leveres med kabler til apparatfester til bruk i konkurranser. I tillegg kreves ett-punkts fester for bøylehest og spranghest.

Apparatfester til alle apparater må være sertifisert for bruken og montert etter produsentenes forskrifter. Ekstra forsterkning rundt apparatfester må avklares med den aktuelle leverandør. For apparater som skal ha takfeste (for eksempel

turnringer), må opphengsmuligheter i tak vurderes og ved behov for ekstra sekundær- eller utvekslingsbjelker må disse meldes inn av tilbyder. Hovedbjelker skal nyttes der det passer inn, - ellers må sekundærbjelker monteres. Utstyrsleverandør må – ved forespørsel -kunne levere produktdata med krav til laster til totalentreprenør.

Det legges til rette for at utstyr som til daglig står montert i basishallen, etter behov skal kunne plasseres/monteres i eventuelt tilstøtende idrettshall i forbindelse med samlinger, konkurranser og andre arrangementer. Likeledes skal løst utstyr, spesielt basisutstyr for de mindre barna (f.eks. skumapparater), enkelt kunne flyttes over og tas i bruk i eventuelt en tilstøtende idrettshall. Gymnastikk- og turnforbundet har utarbeidet et eget dokument som spesifiserer ulike typer turnutstyr: https://www.gymogturn.no/wp-content/uploads/2015/09/Vedlegg-4-Teknisk-beskrivelse-av-utstyr-i-basishall-og-idrettshall-gymsal.pdf

Apparatturnhallen til Oslo Turnforening inneholder alle apparater for både turn kvinner og turn menn. Foto: Bjørn Erik Bjerk

Eksempeltegninger av ulike typer basishaller

Utformingen av selve hallflaten vil variere ut fra hvilke aktiviteter som utøves lokalt. Ofte er det anlegg som er en kombinasjon for bredde- og konkurranseaktiviteter (f.eks. apparatturn og troppsgymnastikk). Det finnes imidlertid egne spesialhaller for f.eks. troppsgymnastikk.

Eksempeltegning stor basishall med servicebygg og hallflate 25 x 45:

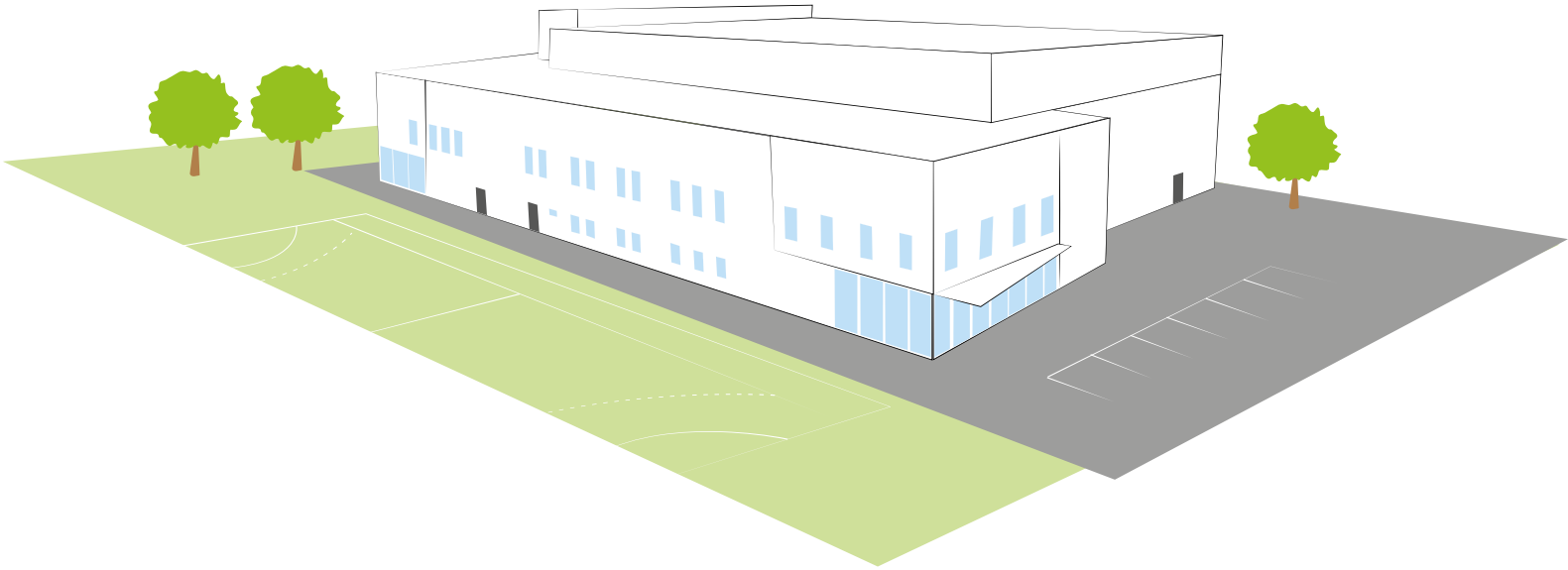

Eksempeltegning basishall for turn på 25 x 45 m:

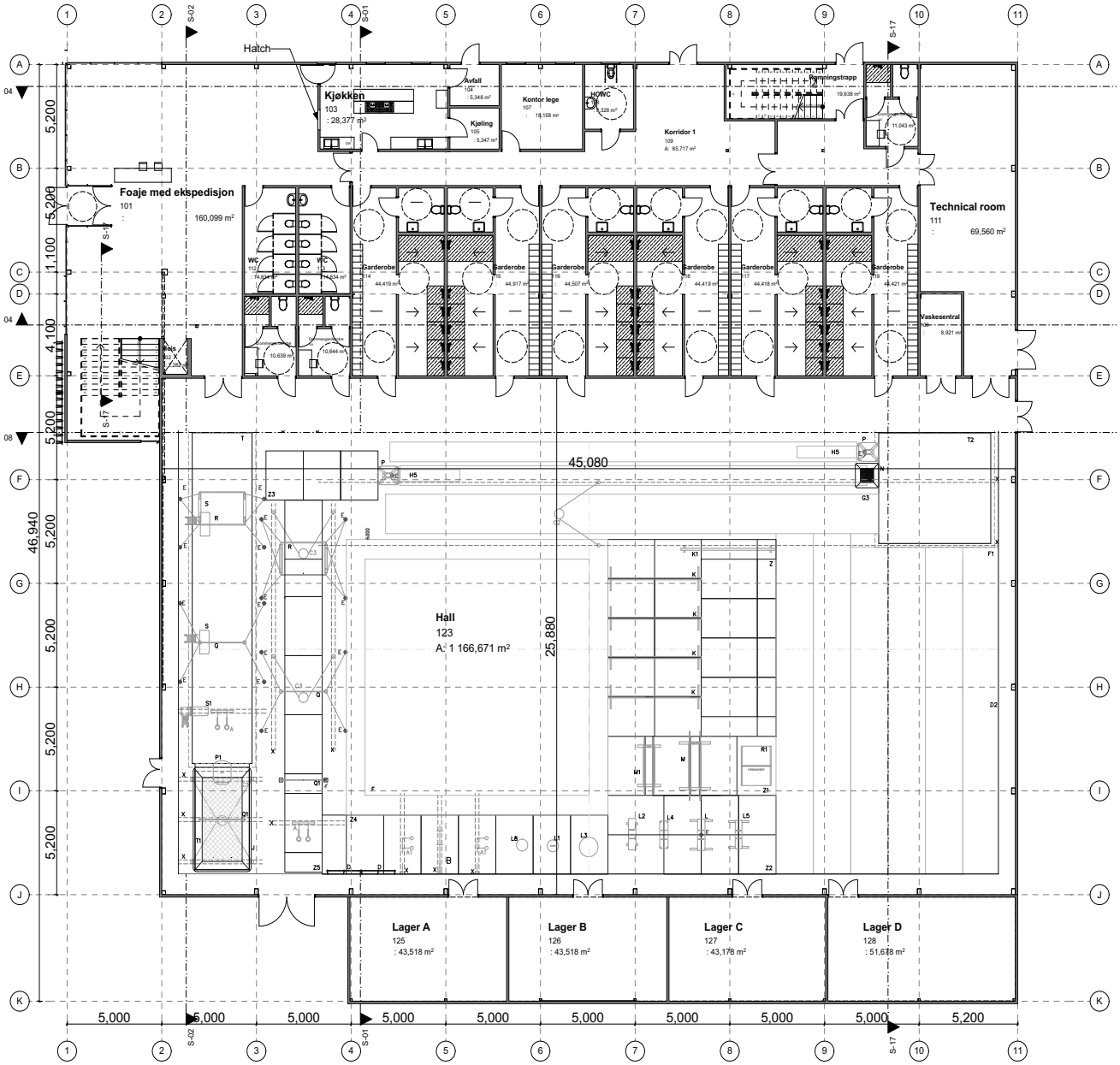

Eksempeltegning basishall for turn på 25 x 45 m:

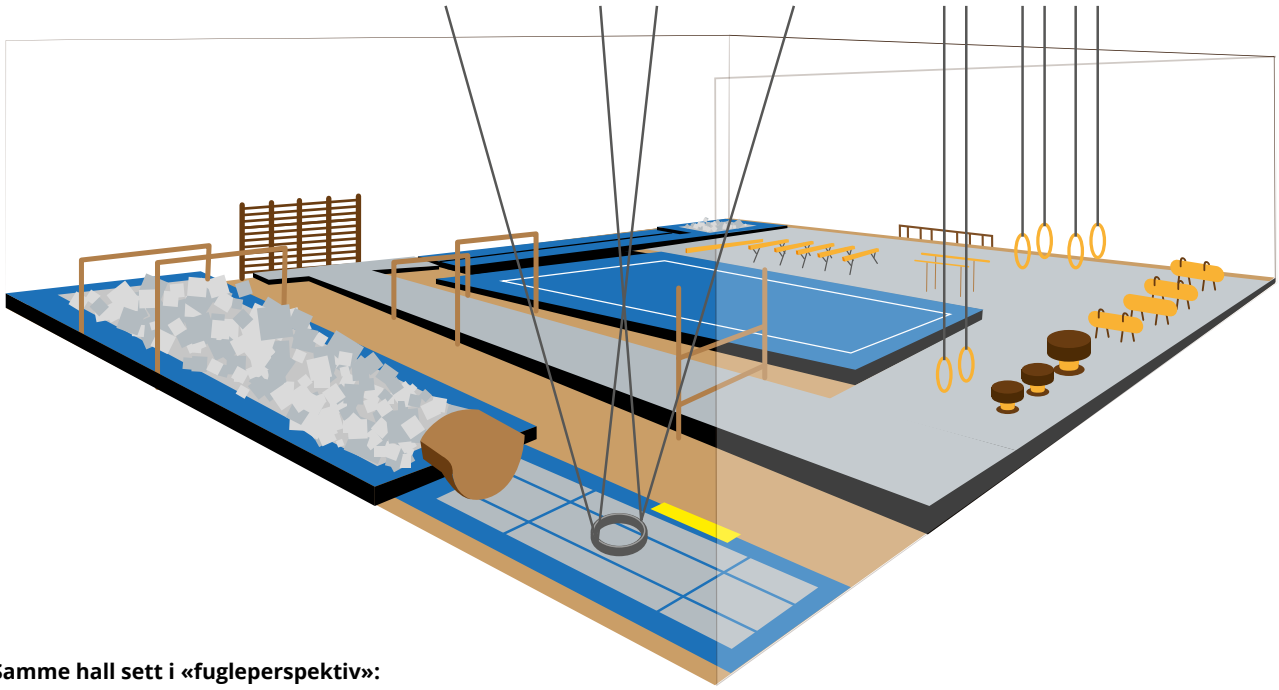

Samme hall sett i «fugleperspektiv»:

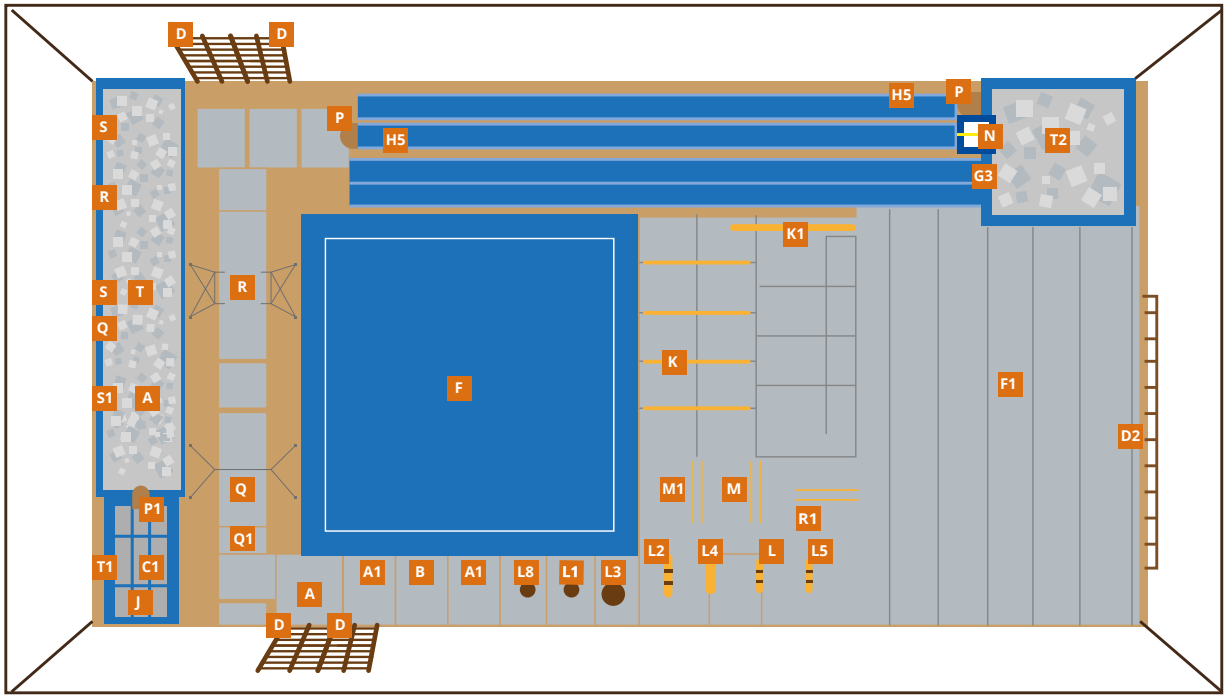

Eksempler på apparater:

- **A** 2x Ringer, montert i tak
- **A1** 1x Høydejusterbare ringer
- **B** 2x Klatretau
- **C1** 1x 4-punkts longe
- **D** Ribbevegg, 2 deler
- **D2** 1x Veggspeil 1200 x 180
- **F** 1x Frittståendefelt 14 x 14 m
- **F1** 1x «Ekstra» felt 12 x 17,30 m
- **G3** 1x Tumblingbane 2640 x 200 cm
- **H5** 2x Tilløpsmatte L=2500 cm
- **J** 1x Trampoline
- **K** 4x Bom
- **K1** 1x Bom, lav 500 cm
- **L** x Bøylehest
- **L1** 1x Sopp m. bøyle, 60 cm
- **L2** 1x Lav bøylehest
- **L3** 1x Sopp 100 cm
- **L4** 1x Bøylehest, lav
- **L5** 1x Bøylehest junior
- **L8** 1x Sopp diam. 60 cm
- **M** 1x Skranke
- **M1** 1x Skranke, junior
- **N** 1x Trampett
- **P** 2x Pegasus
- **P1** 1x Pegasus topp
- **Q** 2x Svingstang
- **Q1** 1x Svingstang
- **R** 2x Dameskranke
- **R1** 1x Dobbel rebounder
- **S** 2x Trenerplattform
- **S1** 1x Trenerplattform ringer
- **T** 1x Landingsgrop ca 50 m²
- **T1** 1x Grop for nedfelt trampoline ca. 16 m²
- **T2** 1x Landingsgrop ca. 38 m²

Eksempeltegning basishall for turn på 25 x 30 m:

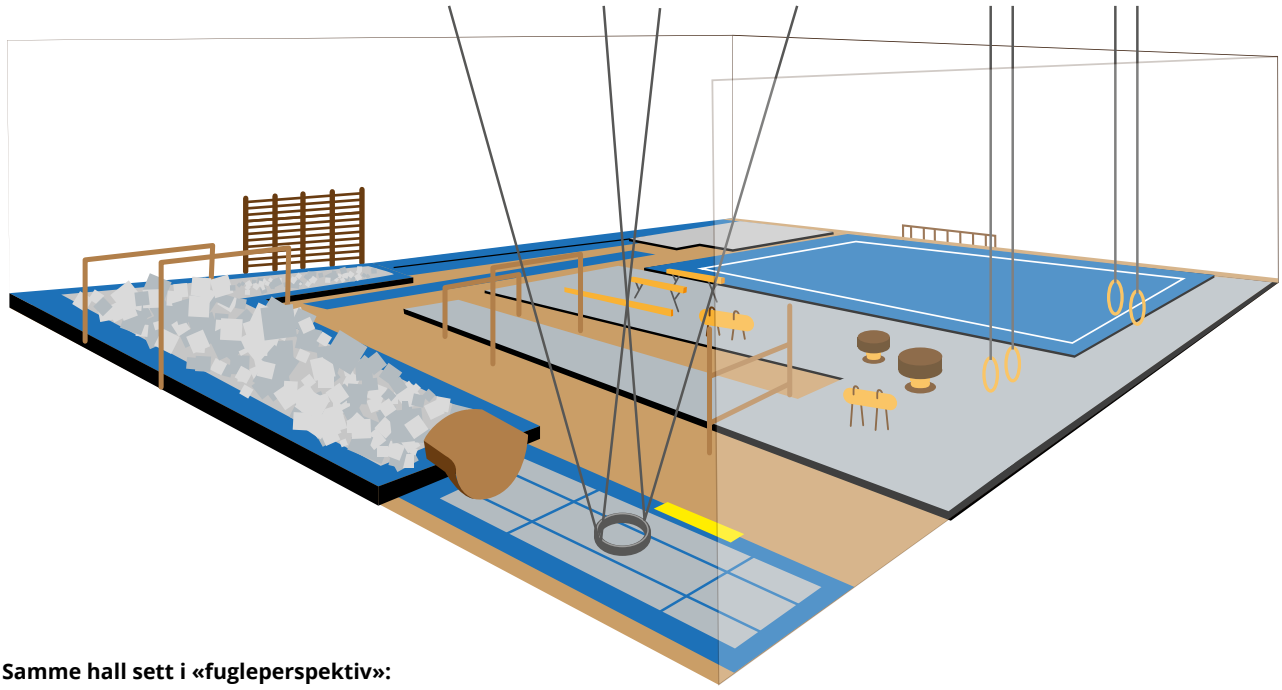

Samme hall sett i «fugleperspektiv»:

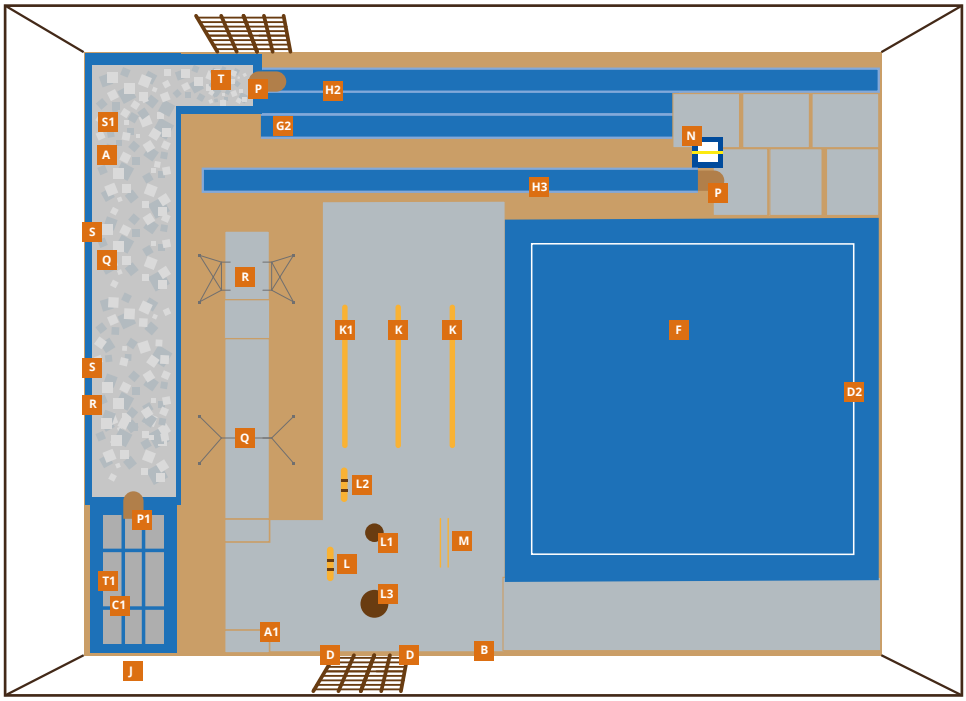

Eksempler på apparater:

- **A** 1x Ringer, montert i tak
- **A1** 1x Høydejusterbare ringer
- **B** 2x Klatretau
- **C1** 1x 4-punkts longe
- **D** 2x Ribbevegg, 2 deler
- **D2** 1x Veggspeil og barre 1200 x 180
- **F** 1x Frittståendefelt 14 x 14 m
- **G2** 1x Tumblingbane 1560 x 200 cm
- **H2** 1x Tilløpsmatte L=2195 cm
- **H3** 1x Tilløpsmatte L= 1800 cm
- **J** 1x Trampoline
- **K** 2x Bom
- **K1** 1x Bom, lav 500 cm
- **L** 1x Bøylehest
- **L1** 1x Sopp m. bøyle, 60 cm
- **L2** 1x Lav bøylehest
- **L3** 1x Sopp 100 cm
- **M** 1x Skranke
- **N** 1x Trampett
- **P** 2x Pegasus
- **P1** 1x Pegasus topp
- **Q** 2x Svingstang
- **R** 2x Dameskranke
- **S** 2x Trenerplattform
- **S1** 1x Trenerplattform ringer
- **T** 1x Landingsgrop ca. 60 m²
- **T1** 1x Grop for nedfelt trampoline ca. 16 m²

Eksempeltegning basishall for turn på 25 x 20 m:

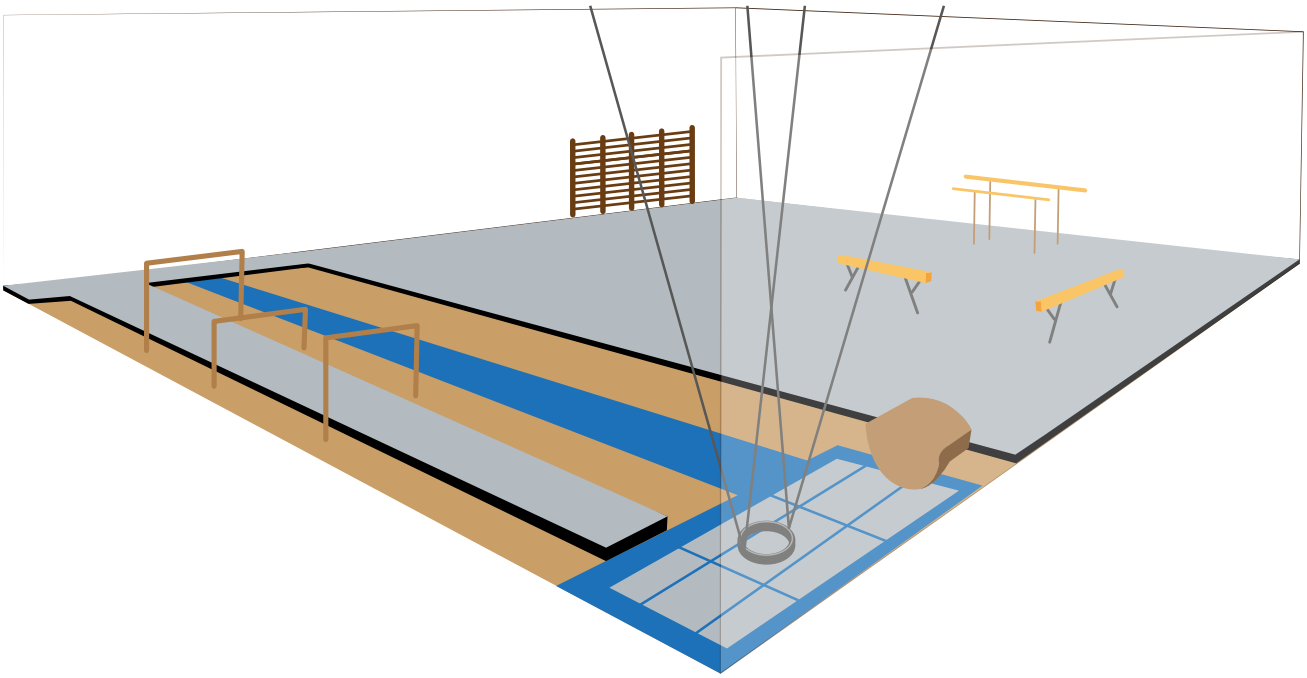

Samme hall sett i «fugleperspektiv»:

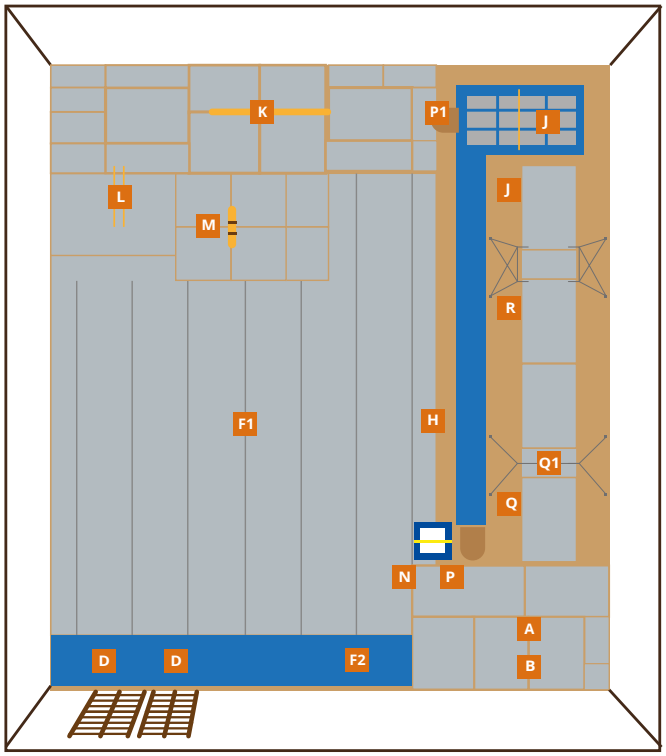

Eksempler på apparater:

- **A** 1x Ringer, montert i tak
- **B** 2x Klatretau
- **D** 2x Ribbevegg, 2 deler
- **F1** 1x Frittståendefelt 14 x 20 m
- **F2** 1x Tumblingbane 1320 x 200 cm
- **H** 1x Tilløpsmatte L=1330 cm
- **J** *1x T*rampoline
- **K** 1x Bom
- **L** 1x Skranke
- **M** 1x Bøylehest
- **N** 1x Trampett
- **P** 1x Pegasus
- **P1** 1x Pegasus topp
- **Q** 1x Svingstang
- **Q1** 12x Longe på skinne
- **R** 1x Dameskranke

Troppsgymnastikk

I troppsgymnastikk trener og konkurrerer man i apparatene frittstående, tumbling og trampett. I TeamGym er det alle apparatene sammenlagt som teller mens i nasjonale klasser konkurrerer man mot hverandre i hvert enkelt apparat. En tropp består av 6-12 utøvere som er i samme apparat samtidig.

Dersom foreningens hovedaktivitet er troppsgymnastikk eller man ønsker å tilby aktiviteten til medlemmene vil vi her presentere to eksempler på innredning av en basishall (25 x 45 m) som vil dekke alle behov med tanke på trening rettet mot troppsgymnastikk som konkurranseaktivitet og basisferdigheter man tilegner seg gjennom gymnastikk og turn.

Troppsgymnastikk består av tre apparater så det er disse som utgjør hoveddelen av innredningen. I tillegg finnes det trampoliner, trampolinebane og andre småapparater, som gir meget verdifull trening rettet mot styrke, teknikk, akrobatikk og koordinasjon.

Hall med alt utstyr (25 x 45m)

Her følger to eksempler på komplett hall utstyrt med flere groper. Alternativ 2 inneholder også småapparater for teknikkstasjoner etc.

Alternativ 1:

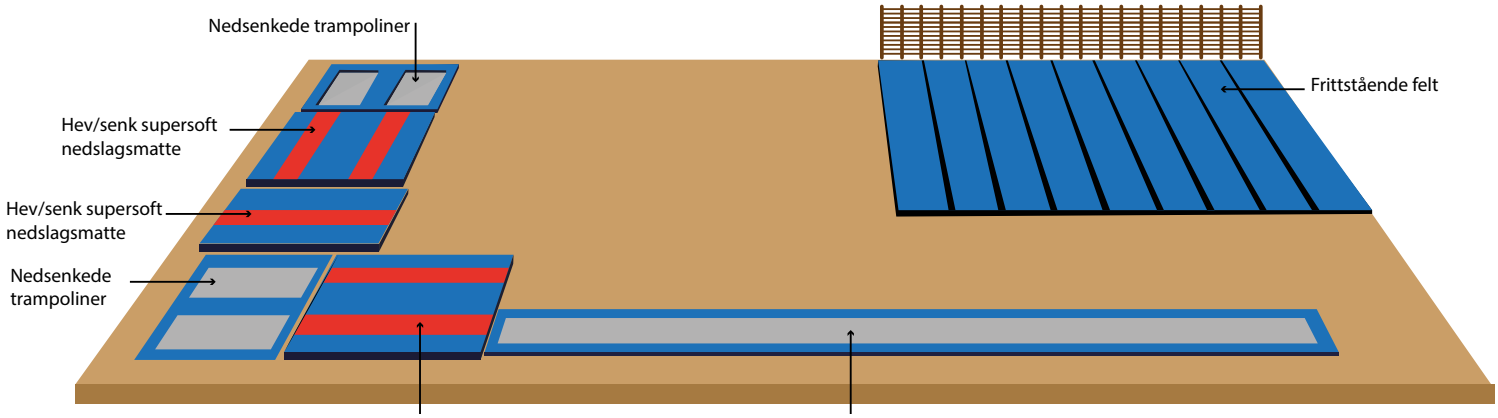

Alternativ 2:

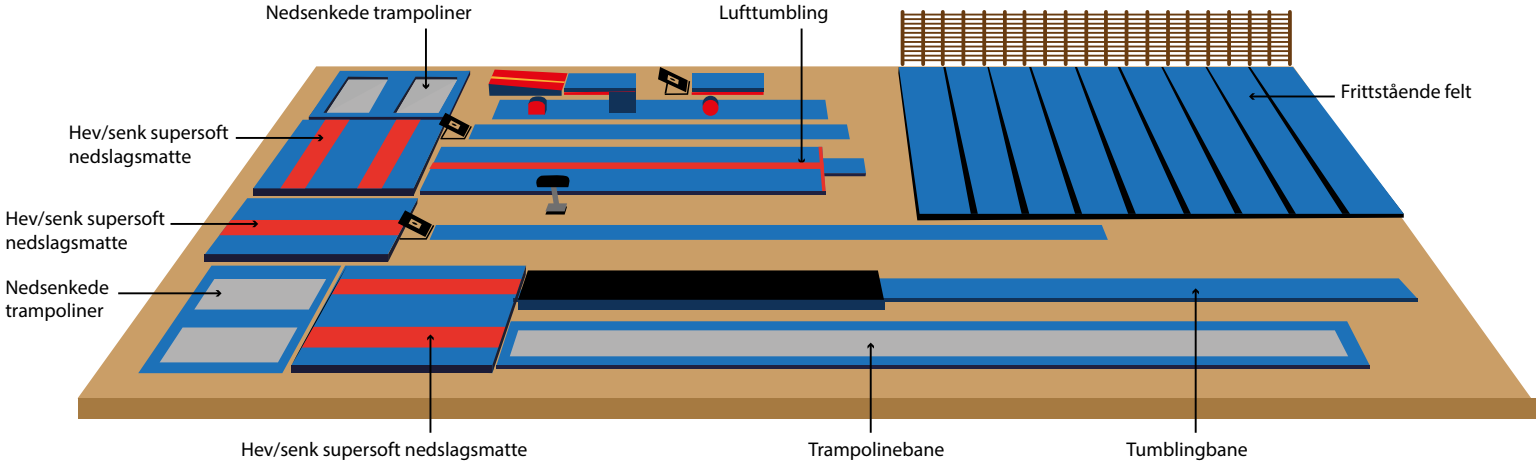

Den nye hallen til Oslo Turnforening inneholder en rekke apparater for troppsgymnastikk. Foto: Bjørn Erik Bjerk

7 Daglig drift

Åpning av basishallen skal gjøres med pomp og prakt! Den nye treningshverdagen vil bli preget av daglig drift, og da er det viktig at man kommer inn i gode driftsrutiner helt fra starten av.

Merk her at under spillemiddelordningen kan driften av delvis spillemiddelfinansierte idrettsanlegg – uansett hvem som er utbygger og eier – settes bort til privat, fortjenestebasert aktør som kan være 100 % eiet av annen enhet enn offentlig eller idrettslig, men det er eier som skal disponere over bruken av anlegget.

På forbundets hjemmesider, https://www.gymogturn.no/medlemmer/trenerklubbleder/utstyr-og-anlegg/er det presentert eksempler på ulike avtaler.

Drift dersom kommunen er utbygger

I en driftsfase kan kommunen velge om man selv vil drifte anlegget på heltid, eller inngå en eller annen form for driftsavtale med et lokalt idrettslag. Det kan være fra det enkleste med en tilsynsvaktordning til å kunne omfatte også hele eller deler av vedlikeholdet.

Som grunnlag for en driftsavtale med kommunen er det flere faktorer som er med på å gi svaret for å få til en god løsning for alle parter:

- avklare hvem som skal være ansvarlig for forvaltning, drift og vedlikehold (FDV) og betale energikostnad. Erfaringstall for en hall på størrelse med den største type basishall er ca. kr 2 mill. pr år (2017-nivå)
- avklare hvem som skal ha tilsynsansvar som bl.a. omfatter vakthold i åpningstidene på ettermiddag og helger, rydding, enkelt renhold, føre tilsyn at avtalte tider følges opp.
- hvem skal ha ansvar for inventar og utstyr?

Drift dersom idrettslaget selv har bygget

Med kommunen bør man drøfte:

- Årlig pengebidrag i form av et driftstilskudd. Til gjengjeld kan da kommunen forutsette gratis bruk av anlegg for skole/barnehage. Dette med bakgrunn i at man yter bidrag ved et engangsbeløp samtidig som man yter tilskudd til et lånebeløp.
- Kommunen kjøper halltid, for eksempel 500 kr per time (2017 nivå).
- Dette er for timer som brukes ved kommunal hallfordeling til alle lag og foreninger i kommunen. Det kan være – og er ofte – gratis bruk av hall og bane for barn og unge i kommunen.
- For 40 timer per uke i 44 uker gir dette ca. 0,9 millioner kroner per år.

Hva skal god drift av basishallen sikre?

- at hallen har fornuftige åpningstider og er tilgjengelig for brukerne
- at inntektene kommer inn
- at anlegget holdes reint og trivelig - sentralstøvsuger er til stor hjelp
- at hallen til enhver tid holdes i god teknisk stand
- at sikkerhetsutstyret på anlegget alltid er godt nok
- et tilstrekkelig tilbud av kurs, opplæring, trening og andre aktiviteter
- at selve treningen foregår i forsvarlige former
- at det settes av midler til kjøp av nytt utstyr
- at HMS rutiner følges
- at ansatte har nødvendig kunnskap

HMS – Helse, miljø og sikkerhet

Hvorfor går det galt? Det kan pekes på hovedgrupper av ulykkesårsaker, med de viktigste først:

- Menneskelige feil som følge av mangel på kunnskap eller øvelse
- Menneskelige feil forårsaket av ytre årsaker som støy, forstyrrelser eller trøtthet
- Tekniske feil og mangler ved selve anlegget eller utstyret som brukes.

De menneskelige feilene kan aldri elimineres helt, men god opplæring og trening hjelper oss langt på veg. Det er også viktig å påpeke at det er kostnader forbundet med et godt HMS arbeid.

For trening i basishall er følgende tiltak sentrale:

- Sørge for at faste installasjoner (groper, ribbevegg etc.) blir holdt i god teknisk stand
- Sørge for at alt løst utstyr er i forskriftmessig stand
- Sørge for at alle ansatte og frivillige har tilstrekkelig opplæring og kunnskaper
- Gi tilstrekkelig informasjon til brukerne om hva som kreves av utstyr og kunnskaper
- Holde oppsyn med at selve treningen foregår i forsvarlige former
- Systematisk kartlegge, registrere og følge opp risikomomenter og uønskede hendelser
- Gjennomføre nødvendige tiltak for å forebygge disse

Kontroll av basishallen

Det er viktig for sikkerheten at HMS-arbeidet ikke blir et skjemavelde der det praktiske drukner i papirarbeid.

Her er eksempel på et opplegg for kontrollrutiner:

- *Daglig:*
  Hver dag når hallen åpner bør noen ta en runde i lokalet for å forsikre seg om at alt ser bra ut.
- *Månedlig:*
  De mest utsatte punktene som apparatfester, fjærer i trampetter etc. kontrolleres.
- *Hver tredje måned:*
  Alle apparatfester, kabler, fjærer, kantputer rundt grop, skumklosser i grop (fjerne for utlufting og vask /rengjøring av grop, samt bytte ut skadede klosser) etc. kontrolleres.
- Årlig:
  Total gjennomgang av apparatparken (både faste installasjoner og løst utstyr) av leverandør som har levert utstyret (ut fra inngått serviceavtale).
- Ved henvendelse til NGTF kan man også få lister med et mer detaljert oppsett av kontrollpunkter.

Ansvar og forsikring

Et utgangspunkt i norsk rett er at enhver er ansvarlig for sikkerheten ved sin egen aktivitet. Gymnastene har altså det fulle ansvaret for sin egen trening. Dette er også reflektert i produktkontrolloven, der det heter at «*Mottaker av forbrukertjeneste skal vise aktsomhet ved benyttelse av tjenesten».* Dermed blir tjenestetilbyderens ansvar for å informere om risiko begrenset til de faremomentene som ikke *klart fremgår uten slik informasjon*. For å si det litt enkelt: Halleieren trenger ikke informere om risikoen ved å falle ned etc., men heller om hva som kreves for å trene sikkert. Den som driver en basishall, har likevel et ansvar for å påse at brukerne av anlegget kan ta dette ansvaret. Hvis ikke bør de tilbys kvalifisert opplæring eller veiledning. Man kan også sette begrensninger for hvem som får lov til å gjøre hva. De har selvsagt også rett til å forvente at selve anlegget og utstyret er i forsvarlig stand. Her er anleggseierens ansvar uomtvistelig. Ved ulykker i en basishall vil det kunne bli et spørsmål om skyld. Anleggseier, trener eller driftsansvarlig vil ikke kunne klandres dersom ulykken skyldes handlinger fra gymnastene selv, forutsatt at gymnastene er kompetente til å utføre momentene de skal gjøre. Hvis ulykken skyldes mangler ved anlegget, eller klar uaktsomhet fra andre enn gymnasten selv, vil det kunne reises spørsmål om erstatningsansvar. Mulig erstatningsansvar reiser også spørsmål om det

skal sørges for forsikring for selv å unngå å måtte dekke et erstatningskrav.

Tre forhold som må være til stede for ansvar:

1. En utført handling eller en handlingsunnlatelse i åpenbar motsetning til det som vanlig er ansett som fornuftig/aktsomt .
2. En direkte årsakssammenheng mellom den uaktsomme handlingen eller handlingsunnlatelsen og ulykken.
3. Skade i form av et tap som kan omregnes i penger og derfor erstattes.

8 Etterord:

Å bygge basishall er en krevende prosess, som krever involvering av mange parter. Erfaringene fra foreningene/lagene som har fått oppfylt sin halldrøm er ganske entydige: «Aktiviteten spretter i været med ny hall!» Erfaringstall viser at foreninger som bygger hall får en vesentlig økning i medlemstallet. Pr. 2017 er det ca. 90 turnforeninger som har planer om basishall eller som er i ferd med å realisere sin halldrøm. Norges Gymnastikk- og Turnforbund ønsker å være en aktiv støttespiller i prosessen. La bildet om å se glade barn og ungdom i aktivitet være det som henger igjen etter å ha lest denne veilederen og la det være inspirasjonen på veien mot å realisere Idrettens basishall!

Lykke til!

Fornøyd turner i svevet! Foto: Vibeke Trøa

Utgitt av:
Kulturdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 222 40 000

Publikasjonskode: V-1003
Design og ombrekking: Melkeveien Designkontor as
Foto: Bård Gudim, der ikke annet er angitt
Trykk: Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
11/2017 – opplag 110